
ZPRAVODAJ
TECHNICKÉHO
MUZEA V BRNĚ

2

1974

Pro muzejní pracovníky, odborný aktiv a spolupracující insti-
tuce vydává Technické muzeum v Brně.

TECHNICKÉ PAMÁTKY

Pracovníci odboru vědy a techniky věnovali v první polovině letošního roku velkou pozornost průzkumu technických památek na Moravě. Ve spolupráci s krajskými středisky památkové péče a ochrany přírody v Jihomoravském a Severomoravském kraji zajišťovali spoluprací plnění tzv. programu "E" - programu záchrany, obnovy a společenského využití památek výroby, vědy a techniky. Zpracovali mnoho dokumentačního materiálu o vybraných nemovitých kulturních památkách technického charakteru. Stručné informace o některých z nich budeme postupně zveřejňovat ve Zpravodajství TM.

Parní vodárna v Chvalkovicích

Technické muzeum Brno navrhuje KSSPPOP v Ostravě k zapsání do seznamu technických památek objekt vodárny ve Chvalkovicích a doporučuje využít tento objekt po stavebních úpravách ku zřízení stálé expozice /v prvním patře/ a depozitáře /v bývalé kotelně/. Expozice by měla buď vodárenský charakter, nebo, ve spolupráci s generálním ředitelstvím Sigma Olomouc, by zde mohla být zřízena expozice čerpací techniky. Technickou památku a expozici by kromě běžných návštěvníků mohla využívat i Sigma Olomouc ke svým propagačním a obchodním účelům. Sloužila by k porovnání se současným stavem a technikou zásobování obyvatel pitnou vodou.

K historii objektu podáváme tuto stručnou informaci: Pitnou vodu pro město Olomouc dodávaly od pradávna studny. Ještě v roce 1866 bylo v Olomouci celkem 147 studní. Po řadě neúspěšných pokusů najít prameniště pitné vody, našlo se v roce 1887 vydatné ložisko vody mezi Černovírem, Hlušovicemi a Chvalkovicemi. Voda byla uznána za pitnou o 13° tvrdosti. Vypracování projektu bylo zadáno 7. ledna 1889, stavba byla

vypsána v únoru a koncem března zadána firmě Korte a spol. Povolení ke stavbě bylo uděleno 28.4.1889. Se stavbou bylo započato 20.5.1889 a 26.11.1889 se čerpala voda do vodojemu. K veřejnému užívání odevzdal vodovod starosta Josef Engel dne 15.12.1889. Za pozoruhodně krátkou dobu sedmi měsíců byla postavena strojovna, kotelna včetně strojního a kotelního vybavení a zařízení, výtlačné a rozvodné potrubí v délce asi 16 km a vodojem o obsahu 1500 m³. Objekt vodárny a kotelny má půdorys 35,0x11,7 m, výška vodárny je 11,5 m, kotelny 8,0 m. Kotelna byla vybavena dvěma Tischbeinovými kotly o výhřevné ploše 65 m², které jsou však zdemontovány a komín zbourán. Ve strojovně jsou instalovány dva parní stroje o výkonu 80 KS spojené přímo s plunžrovými dvojčinnými čerpadly, výrobce Prager Maschinenbau, Aktiengesellschaft. Parní stroje a čerpadla jsou napadeny rzi, je třeba je vyčistit a nakonzervovat. Vodárna s jednou studnou ø 2,75 m, hloubky 9 m byla postavena na výkon 30 l/sec, po 10 letech byla posílena čtyřmi studnami na celkový výkon 60 l/sec. Chráněné vodonosné území bylo zalesněno a činí 173 ha.

Z ekonomických důvodů byl parní provoz 6.5.1970 zastaven a po osmdesáti letech spolehlivého provozu nahrazen elektrickým pohonem. Ve strojovně je umístěna automatika čerpání. Objekty vodárny a kotelny jsou celkem zachovalé, vykazují však znaky zastaveného provozu stejně jako zařízení. Je nezbytné provést opravy, aby nedošlo k dalšímu podstatnému zhoršení stavu. Areál je celkově neudržovaný a zarostlý plevelem.

Objekt vodárny a kotelny je typickou architekturou technického objektu z konce 19. století. Mohutné parní stroje i plunžrová čerpadla dokumentují rozvinutý český průmysl a jeho technickou úroveň v tomto období. Kvalitu a trvanlivost díla dokladuje jeho bezporuchový provoz až do roku 1960. Je dokladem úrovně znalostí a dovedností našich dělníků a techniků a pohotovosti dodavatelů strojního zařízení.

Dílo podobného typu v našich krajích není. Doporučuje se proto je zachovat jako technickou památku s tím, že Okresní vodovody a kanalizace budou nadále využívat studny jako zdroj pitné vody pro Olomouc. Pro využití veřejností jsou zde velmi dobré podmínky, dané krásným prostředím na zalesněném

území a blízkosti města Olomouce s možností využít městské dopravy a krátké procházky.

K rekonstrukci vodního mlýnu Slup

Ke spolupráci na rekonstrukci této vzácné památky byl získán jako další partner - ČKD Blansko, kde projekční oddělení zpracovává studii na využití stávající Francisovy turbíny. Po provedené prohlídce a zakreslení celkového stavu projektant vyhodnotil alternativními řešeními možnosti k předkládaným záměrům. Závěrem doporučuje uvést toto vodní dílo do provozu a její budovu z vnější strany vhodně upravit.

Dne 14. června t.r. se v Technickém muzeu uskutečnilo jednání za účasti odpovědných pracovníků Státního ústavu památkové péče a ochrany přírody Praha /Dr. Jiří Vondra/, KSSPPOP Brno /Ing.arch. Dagmar Antošová, prom.hist.um./, SÚRPMO Brno /Dr.L. Koběrská a Dr.J.O. Eliáš/, Interprojektu Brno /Ing. Sedláček/, Zemědělského muzea v Praze /Ing.Dr. Kuttelvašer, CSc./, ČKD Blansko /s.J. Kočí/ a pracovníků TMB /Ing. Berka, Ing. Neužil/. Byly hodnoceny dosavadní práce, výše uvedený návrh ČKD a návrh vnitřního zařízení - vybudování mlýnského muzea.

Rozhodnutí, zda bude Francisova turbína ponechána či odstraněna, bylo odročeno s tím, že nejdříve bude provedena prohlídka objektu na místě samém. Prohlídka objektu byla dohodnuta na 3. července t.r. Podle výsledku jednání bude přikročeno k dokončení prováděcích stavebních výkresů zpracováním dvou zbývajících objektů: objektu II - vodní kola a objektu O5 - úprava náhonu, případně ještě dalšího objektu - úprava strojovny turbíny.

V Ý S T A V Y A E X P O Z I C E

Výstava STAVBA TRANZITNÍHO PLYNOVODU

Magistrálou mezinárodní spolupráce je nazýván tranzitní plynovod, napojený na soustavu dálkových plynovodů v SSSR. Stavba čs. části mezinárodního tranzitního plynovodu byla schválena XIV. sjezdem KSČ a stala se tak jednou z nejvýznamnějších staveb pětiletky. Výstava, jejímž pořadatelem byl Tranzitní plynovod, n.p. Praha a Technické muzeum v Brně ukázala počátky, průběh a nejdůležitější momenty této stavby, těžkosti, které musely pracovníci překonat a zejména všestrannou pomoc Sovětského svazu při stavbě a její nesmírný význam jak pro oblast paliv a energie, tak i pro mezinárodní hospodářskou spolupráci socialistických i kapitalistických zemí.

Výstava byla zahájena 3. dubna a trvala do 28. dubna 1974.

Výstava 20 LET PROJEKTOVÁNÍ A BUDOVÁNÍ SOCIALISTICKÉ DOPRAVY

Výstavu připravil a úspěšně i realizoval v jiných městech naší republiky Státní ústav dopravního projektování, který je jedním z nejstarších projektových ústavů v Československé socialistické republice.

V uplynulých dvaceti letech vypracoval prakticky všechny projektové dokumentace pro obnovu železniční sítě ČSSR po II. světové válce, projekty na stavbu nových tratí, kterými byla v zásadě dobudována celostátní síť drah v ČSSR. V současné době spolupracuje při projekci nejrozsáhlejších staveb v naší republice, jako je stavba tranzitního plynovodu a pražského metra.

Výstava byla zahájena 6. května a skončila 26. května 1974.

Výstava TECHNICKÁ TVOŘIVOST MLÁDEŽE

Výstavu uspořádal Národní výbor města Brna, odbor školství a MěstV SSM ve spolupráci s Technickým muzeem v Brně k 25. výročí PO SSM, 20. výročí STTM a 30. výročí SNP. Na ploše 398 m² byly soustředěny práce žáků z průmyslových škol, základních devítiletých škol a práce učňů z brněnských učilišť. Práce byly zhodnoceny, výsledky soutěže a současně i ceny za nejlepší práce byly předány vítězům na závěrečné slavnostní akademii, konané v sále Stadia v Brně. Výstava vyvolala značný zájem mezi mladými návštěvníky.

Byla otevřena od 12. do 19. května 1974.

Výstava HROMADNÁ MĚSTSKÁ DOPRAVA V BUDAPEŠTI

Dopravní muzeum v Budapešti prezentovalo na této výstavě vývoj hromadné dopravy v Budapešti od prvních omnibusů přes koňské dráhy, elektrickou trakci, autobusy až ke stavbě budapeštského metra, prvního na evropské půdě. Bohatý fotodokumentární materiál byl doplněn celou řadou vynikajících modelů dnes již historických tramvají, autobusů a řadou dalších exponátů.

Výstava byla stavnostně otevřena 27. května a potrvá do 26. července 1974.

Výstava VÝVOJ PROJEKTŮ METRA V PRAZE

U příležitosti LISTOVSKÉ ROZPRÁVY 74, pořádané na téma "Městská hromadná doprava" byla uspořádána pracovníky Technického muzea v Brně výstavka - VÝVOJ PROJEKTŮ METRA V PRAZE. Cí-

lem této výstavky bylo seznámit návštěvníky se zásadními návrhy řešení metra v Praze. Dále ukázat podíl prof. Lista na vývoji názorů tohoto řešení a na konečném rozhodnutí o výstavbě metra. Byl zde také zdůrazněn rozsah a formy spolupráce sovětských odborníků na řešení i výstavbě pražského metra.

Návštěvníkům byly představeny i některé z čestných uznání, diplomů, medailí prof. Lista, které mu byly uděleny našimi /z nich nejvýznamnější Řád práce/ i zahraničními institucemi. Dále zde bylo několik ukázek publikací prof. Lista.

Výstavka byla otevřena 3. června a potrvá do poloviny července.

Výstava VĚTRNÉ MLÝNY VČERA A DNES

V červnu 1974 otevřelo Technické muzeum v Brně ve svých prostorách výstavu s dosud neobvyklou tematikou pod názvem "větrné mlýny včera a dnes".

Účelem výstavy je seznámit veřejnost s málo známou skutečností, že větrné mlýny, známé jako stavby typické pro Holandsko, Dánsko, případně jiné země, se stavěly v hojném počtu i na území dnešního Československa a to především v oblasti Moravy a Slezska. Z celkového počtu 915-ti, na celém našem území výzkumem doposud zjištěných objektů, jich bylo na Moravě a ve Slezsku identifikováno 682. Z tohoto počtu se jich v této oblasti zachovalo asi 20 zděných a několik málo dřevěných - sloupových a jen v několika málo případech se dochovalo jejich vnitřní vybavení.

Je proto také dalším cílem výstavy seznámit veřejnost s aktivitou, která se v současné době vyvíjí pro ochranu a renovaci těch několika zbylých větrných mlýnů, které jsou cennými technickými památkami, dokumentujícími dřívější lidovou stavitelskou a řemeslnou dovednost, a které jsou svědky dnes již zaniklého řemesla sekerníků.

Tematicky je výstava rozdělena do pěti částí:

- historie vzniku a vývoje větrných mlýnů se zvláštním

zaměřením na české země

- technická část, seznamující návštěvníka se stavbou, konstrukcí a funkcí mlýna, včetně lidového názvosloví
- současné větrné mlýny na Moravě a ve Slezsku
- záchranná aktivita, směřující k uchování a renovaci větrných mlýnů
- větrné mlýny v Polsku

Část výstavy, věnovaná větrným mlýnům v Polsku, byla připravena v aktivní spolupráci s Palácem kultury v Poznani jako logický důsledek úzkých kulturních vztahů, které se rozvíjejí mezi Brnem a Poznani. Vystavené dokumenty dokazují, že teritoriální blízkost a příbuzné geografické podmínky sehrály svoji roli v tom, že přibližně ve stejném období se v českých zemích i v Polsku uplatňuje větrný mlýn jako jeden ze způsobů využívání přírodní energie. Spolupráce obou sousedních zemí nauspořádání výstavy je též výrazem pozornosti, se kterou se obě strany věnují záchraně svých historických a památkových objektů.

Výstava je doprovázena řadou artefaktů - autentických předmětů - přenesených přímo z větrných mlýnů a funkčních modelů českých i polských, které návštěvníkovi objasňují činnost mlýna i jednotlivých částí mlecího zařízení. Kromě technických fotografií je výstava doplněna i kolekcí fotografií, které zachycují větrný mlýn jako objekt uměleckého ztvárnění a dopomáhají k dotváření atmosféry výstavy.

K výstavě byl vydán tištěný průvodce, který textem i vybranými fotografiemi interpretuje stručně obsah výstavy a pomáhá zafixovat informace získané návštěvou výstavy.

V rámci výstavy byl uspořádán dvoudenní seminář s mezinárodní účastí, na němž si své poznatky a zkušenosti z výzkumné práce vyměnila řada našich i zahraničních odborníků.

Výstava potrvá do 25. srpna 1974.

Výstavy STAVBY 9. PĚTILETKY V SSSR
ROZVOJ ELEKTROENERGETIKY V SSSR

U příležitosti Dnů SSSR a Voroněžské oblasti v Jihomoravském kraji byly 11. června 1974 v Technickém muzeu slavnostně zahájeny dvě sovětské výstavy Stavby 9. pětiletky v SSSR a Rozvoj elektroenergetiky v SSSR. Panelové výstavy zapůjčil Dům sovětské vědy a kultury v Praze. V Technickém muzeu ji připravili a instalovali pracovníci muzea.

Pořadatelem výstavy byly KV KSČ, JmKNV, KV SČSP, MěSTV SČSP a TM v Brně. Výstavy návštěvníkům ukázaly úspěchy sovětských lidí, jejich úsilí při budování 9. pětiletky, dále nesmírný technický pokrok v oblasti elektroenergetiky a její význam nejen pro sovětské národy, ale i pro ostatní spřátelené socialistické země.

Výstavy byly otevřeny do 16. června 1974.

stálé expozice Technického muzea

VODNÍ ENERGETIKA
PARNÍ ENERGETIKA

PANORAMA, stereoskopické promítání barevných diapozitivů
vedla ve II. čtvrtletí celkem 6 programů.
